UKRAINIAN NEWS
The only Ukrainian Weekly
West of Winnipeg
10967 - 97 Street
Edmonton, Alberta, Canada
Phone: 422-5708
RETURN REQUESTED
Річна передплата
в Канаді — $4.00
Окреме число: 10 центів

УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ

UKRAINIAN NEWS

9
ГРУДНЯ, 1965
Числ
No. 49
тижневик "УВісті" виходить щочетверга в Едмонтоні
Рік XXXVII. Vol. XXXVII.
DECEMBER 9, 1965

Найдовша подорож астронавтів довкола землі

Американці в суботу випустили ракету Джеміні 7, яка має літати 14 днів навколо землі. В ракеті є два астронавти, полковник летунства Френк Борман і Джеймс Ловел.

Вони сподіваються зустрінутись в дев'ятому дні з іншими двома астронавтами, яких випустять 13 грудня з ракетою Джеміні 6, наздогни Джеміні 7. Коли Джеміні 6 наздожене ракету Джеміні 7, обидві ракети будуть літати шість годин поруч себе, віддалені від себе лише кілька стіп або шаліп. Літатимуть 185 миль над землею і 17.500 миль на годину.

Експерти кажуть, що обидві ракети мають 50-50 шансів, що зустрінуться на призначеному місці.

Індонезія арештувала 30.000 комуністів

Від жовтня, коли комуністи спробували захопити владу в Індонезії, армія арештувала на далеко розкинених островах 30.000 комуністів. Говорять, що вбито без розголосу сотки комуністичних проводників. Військові командири в західній Яві, на острові Целебес і на Молоканських островах на власну руку ліквідують комуністичну партію.

Військовий міністер Насіон і його шеф штабу Суґарто стараються реорганізувати державу не лише убивствами комуністів, але переводять реорганізацію адміністрації господарства й фінансів.

ДЖАНСОН ЗАКЛИКАЄ, ЩОБ НЕ ПІДВИЩУВАТИ ПЛАТЕНЬ І ЦІН

Президент Джансон звернувся до представників бизнесу й праці, щоб зі своєї сторони зробили жертву, [illegible] амери-

ЛІТУРГІЯ УКРАЇНСЬКОГО ОБРЯДУ НА ВСЕЛЕНСЬКОМУ СОБОРІ. Зліва направо: о. М. Гринчишин — редактор-ст, єпископ Ніл, архиєпископ Йосиф, єпископ Василь і о. С. Чміль — салезіянин. Фото: Джордані, Рим

ЧИ ПРИХОДИТЬ КІНЕЦЬ "БУМОВІ" В КАНАДІ?

Теперішне пожвавлення в промислі в Канаді, популярно назване бумом, сповільнюється наслідком програми Злучених Держав, щоб без доларів притримати вдома.

Американський уряд проголосив 6 грудня, що він в звернувся до корпорацій, щоб перестали позичати гроші Канаді. Уряд також звернувся до американських компаній в Канаді, щоб видавали менше і вкладали менше у свої підприємства в Канаді.

Таким чином програма американського уряду обмежить сильно доплив американського капіталу до Канади.

Одна частина економістів каже, що зменшення американських інвестицій в Канаді є бажане, бо й так їх забагато, (понад 13 більйонів доларів). Коли не буде свіжого доплиу капіталу, тиск небезпечна інфляції не буде будувати. Як

Підвишка відсотків — правильне рішення

Банк Канади підвищив [illegible] господарство вимагає, щоб

Виборці відмовились вибрати де-Ґоля

Вибори президента відбудуться ще раз 19 грудня

Президент де-Ґоль, який уважає себе живим символом Франції, не здобув мінімального числа голосів (50%), щоб вийти президентом з першого голосування. Французькі виборці принизили де-Ґоля в недільних президентських виборах.

Де-Ґоль здобув лише 43,96% голосів і мусить йти до другого голосування 19 грудня, коли хоче стати президентом на дальших сім років.

Хоч він стоїть на першому місці між шістьма кандидатами, то все ж такий вислід є болючим ударом для суворого й гордого де-Ґоля.

У виборах голосувало 24,140.259 (85%) зареєстрованих виборців, з чого де-Ґоль дістав 10.891.391 (43,96%) голосів. Його найближчий опонент, Франсуа Міттеран дістав 7.655.042 (32.04%) голосів. На його голосували комуністи, соціялісти й частина радикалів.

Жан Леканіє, сенатор з партії центра, який вів кампанію за об'єднаною Европою, дістав 3.770.771 (15.78%) голосів. Прихильники де-Ґоля вінують його за "розбиття" голосів.

Вибори відбулися за виборчою системою, яку уложив самий де-Ґоль. Це другий раз в історії Франції вибирали президента в загальному голосуванні. Перший раз у 1848 р. До цього часу парляменті і сенат вибирали голову держави.

Прихильники де-Ґоля побоюються, що він може відмовитись від кандидатури в другому голосуванні. Де-Ґоль мовить, однак, кажуть, він проковтне гірку пігулку, і в другому голосуванні певно вийде президентом. Контест відбудеться між ним і Міттераном. Інші кандидати відпадуть.

ЧОМУ ДЕ-ҐОЛЬ НЕ ДІСТАВ БОДАЙ 50%

Вислід голосування 5 грудня матиме далекосяжний відгук у Франції і закордоном, навіть якщо де-Ґоль буде вибраний 19 грудня. Він зазнав болючої втрати популярности серед населення. Французькі політичні експерти погоджуються, що його голос і його престиж ніколи не будуть мати такої самої ваги в Франції, як мали досі. Дипломати кажуть, що в закордонній політиці наслідки будуть навіть більші.

Де-Ґоль ішов до нових виборів з програмою закордонної політики, яку його опоненти осудили як "протиамериканську" і "протиевропейську". Він заповів, що покинить з "підчинепням" Франції Злученим Державам і Північноатлянтицькому Альянсові. Він сказав, що буде шукати тісніщої й "конкретної" співпраці з комуністичним сходом. Він заповів, що скінчить свій п'ятимісячний бойкот Европейського Спільного Ринку лише на своїх власних умовах. Він назвав конфлікт у В'єтнамі "безглуздою війною". З гострою критикою вдома і закордоном зустрілась також атомна політика де-Ґоля.

СССР пересуває дивізії на азійський схід

Росія — кажуть звідомлення — відкликає свої мілітарні сили із Східної Німеччини для підкріплення своїх гарнізонів на китайсько-совєтському кордоні.

Розвідка західних держав каже, що зараз пересували технічні частини зі спеціялістами, і це переміщення тривало рік. Тепер почали вивозити на азійський схід цілі бойові частини. В минулих чотирьох місяцях пересаєено три повні дивізії. Західні кола кажуть, що сутички на совєтсько - китайському кордоні вздовж 2,400 милевого фронту відбуваються постійно. Недавно Китай дозго втихомирював сильні заворушення в провінції Синкіянг недалеко совєтсько-китайського кордону.

Протести проти замінення смертної кари

Федеральний кабінет замінив знову три смерти; присуди на в'язничну кару, і цей уряд викликав бурю протестів. Три убивці, одна з них зокрема брутальний, дістали "доживотну" в'язницю. Це 19-та заміна смертної кари на в'язничну, одна за одною, відколи уряд Пірсона прийшов до влади.

Преса заговорила, що у Квебекський прем'єр Жан Лесаж скритикував рішення кабінету за заміну смертної кари для Леонарда Дрюн за його брутальне убивство 13-літнього хлопця на сексуальнім тлі. Лесаж сказав, що він рішуче противиться скасуванню смертної кари. Те саме сказав квебекський міністер справедливости Вагнер відкрепленим, що смертну кару фактично скасовано і [illegible]

Розмова між "братніми" партіями

"Женьмінь жібао", центральний орган китайської комуністичної партії в Пекіні, написав у статті з 12 листопада, між іншим, так:

"Якщо совєтські лідери не признаються прилюдно до своїх помилок і не приєднають [illegible]

УКРАЇНСЬКА МОВА У ШКОЛАХ СТЕПОВИХ ПРОВІНЦІЙ

д-р Богдан КАЗИМИРА

По другій світовій війні канадські українці повели плянову дію за запровадження української мови як кредитованого предмету в середніх і високих школах степових провінцій Канади. Цю дію вела централя Комітету українців Канади у Вінніпеґу та її відділи в Манітобі, Саскачевані й Алберті. До позитивних рішень керівними державними чинниками у цій справі причинилися багато теж заходи церковної ієрархії, церковних і громадських організацій, як також старання окремих українців і навіть не-українців.

У доповіді, читаній у жовтні на науковій сесії НТШ у Торонті, я подав стан навчання української мови в середніх і високих школах трьох степових провінцій у шкільному році 1964-65. Сподіваюся, що ця справа цікавить читачів «УВістей».

ДО ПЕРШОЇ ВІЙНИ

Щоб образ вийшов виразніший, найперше говоритиму про старання про українську мову в степових провінціях Канади до першої і по першій світовій війні; потім — про теперішній стан української мови в середніх і високих школах тих провінцій.

Українські поселенці, шукаючи в Канаді кращої долі для с е б е, завжди виявляли намагання залишитись с о б о ю. Збереження релігійної та національної ідентичности включало теж збереження м о в и. Бо мова — не тільки засіб порозуміватися і передавати свої думки один одному; мова — то образ душі народу. Мова допомагає зберегти етнічну групу від асиміляції й денаціоналізації. Тому рідномовна справа була і є таким трепетним питанням українських батьків.

В першому періоді українського поселення в цій країні наші іміґранти в західній Канаді заселювали бльоками деякі околиці, які були переважно віддалені від міських осередків, де були школи. Здавалось, що молодь не одержить належної освіти. Збудувати школу і втримати вчителя було тоді незвичайно тяжко. Вчителями були британці, які не хотіли йти вчити в околицях, де жили культурно і етнічно чужі не-британці. Прийшовши в українську околицю, ті вчителі бували в клопоті, бо українська дітвора із бльокових поселень не розуміла їх, а вони — її.

М. П. Тумбс (в розвідці про саскачеванське вчительство 1907 _ 17 років) вказує на національну свідомість українських поселенців. «Вони виявляли себе активно в муніципальних і шкільних урядах і бажали вивчити англійську мову, а при тому наполягали, щоб зберегти свою матірню мову. В тій цілі вони затруднювали у своїх околицях вчителів-українців». Це було одною з причин, що вони почали робити старання, щоб молоді українці закінчили окремий вчительський курс і могли вчити на фармах. Шкільні уряди у степових провінціях бачили і розуміли потребу таких учительських семінарій. Манітоба була першою провінцією, яка відкрила таку школу у Вінніпеґу. Пізніше її перенесено до Брендону. Подібні семінарії існували теж у Ріджайні, Саск., і Веґревилі, Алта.

На підставі угоди Льоріє-Ґрінвея з 1896 р., у Манітобі ввійшов у силу закон, який говорив, що "коли д е с я т ь учнів у школі говорять французькою або іншою мовою як їхньою матірною мовою, навчання цих учнів слід вести по-французьки або іншою мовою і по-англійськи, згідно з двомовною системою». Той закон забезпечував для національних меншостей у Манітобі систему двомовности. З цього закону скористали не лише французи, але теж українці в Манітобі.

На домагання українців манітобський уряд у 1905 р. відкрив у Вінніпеґу при вул. Мінто середню школу для українських учителів. Вона мала назву «Рутінієн Трейнінґ Скул». Як твердить о. И. Шкварок ЧСВВ в англомовній праці про українські школи в Канаді (Едмонтон, 1958), вінніпеґську школу уважають першою українською середньою школою в Канаді. В 1907 р. цю семінарію перенесено до Брендону, де вона проіснувала до 1916 р. П. Юзик у своїй праці «Українці в Манітобі» (Торонто, 1953) подає, що приблизно 150 вчителів-українців одержали вишкіл у тому закладі.

Подібно як у Манітобі, теж українці в Саскачевані — каже М. П. Тумбс — домагались, щоб у їхніх школах учили вчителі-українці.

На підставі інформацій про успішне ведення вчительської семінарії в Брендоні саскачеванський департамент освіти вирішив відкрити в 1909 р. подібну школу в Ріджайні. Вона мала бути відділом вчительської семінарії в Ріджайні (Regina Normal School). Ця школа проіснувала до 1914 р. і приміщувалася у старому будинку леґіслятури при авеню Дудней. Вона мала назву вчительської семінарії для ч у ж о м о в н и х громад (Training School for Teachers for Foreign Speaking Communities). Українська преса її звала українсько-англійською семінарією в Ріджайні. В листопаді 1910 р. ту школу відвідав митр. Андрей Шептицький під час його перебування в західній Канаді.

На підставі своїх обчислень М. П. Тумбс твердить, що зчительську семінарію в Ріджайні в час від 1909 р. до березня 1914 р. закінчило 104 студенти. Величезну більшість становили українці. У статті Я. Стратійчука (ще не опублікований) поданий список студентів. Між ними находимо лише кілька неукраїнських прізвищ (поляки, німці і румуни).

Останньою провінцією, що страралася наладнати справу навчання української дітвори, була Алберта. Там українці спочатку не мали таких успіхів, як їхні брати в Манітобі і Саскачевані. Щойно 3 лютого 1913 р. албертський уряд відкрив середню школу у Веґревилі. Українці надіялися, що це буде вчительська семінарія, подібна до семінарії у Вінніпеґу-Брендоні, де після три - чи чотирирічного навчання учні одтримували кваліфікацію (permit) вчити по школах. Одначе наміром албертського уряду було тільки приготовити учнів у цій школі, щоб вони могли потім записатися до вчительської семінарії (Normal School).

Школа у Веґревилі проіснувала до 1916 р.

Ю. Стечишин оцінює, що з трьох згаданих шкіл вийшло бл. 200 учителів-українців, які відіграли важливу ролю у формуванні громад с ь к о г о життя і національного обличчя канадських українців. (Статистика подана в ювілейній книзі Інституту ім. П. Могили, Саскатун, 1945).

Слід ствердити, що українські вчителі-піонери, які працювали у шкільній ділянці, чи опісля доповнили свої кваліфікації і стали працювати в інших професіях, як теж пізніші старання зорганізованої спільноти зберегти і закріпити українську культуру та мову в Канаді, організуючи бурси-виховні інститути для студентської молоді, суботні чи тільки вакаційні рідні школи, різні курси тощо, причинилися багато до того, що по другій війні поведено дальші заходи за запровадження навчання української мови як кредитованого предмету в середніх і високих школах степових провінцій Канади.

ПО ДРУГІЙ ВІЙНІ

Старання запровадити українську мову в середніх і високих школах степових провінцій Канади по другій світовій війні проходило різними шляхами. Навчання української мови найкраще стоїть у Саскачеванській провінції, де від двадцяти років навчають української мови.

Секретаріят Манітобського університету нещодавно повідомив централю Комітету українців Канади про те, що сенат університету 19 травня 1965 р. вирішив визнати українську мову за матрикуляційний предмет. Так, уже третій канадський університет дав визнання українській мові.

Манітоба найпізніше з усіх степових провінцій впроваджила в середніх школах навчання української мови. Це сталося щойно в 1962-63 шкільному році. Українські батьки в Манітобі від довгих років домагались, щоб української мови вчили в середніх школах і в університеті. Див. В. Жила «З історії українознавства й славістики в Канаді; Департамент слов'янознавства Манітобського університету 1949-1959», Вінніпеґ, УВАН, 1961.

Завдяки деяким одиницям з університетських кіл, які розуміли вагу і потребу слов'янознавчих студій, як теж за стараннями централі КУК, в Манітобському університеті 8 липня 1949 року засновано департамент славістики. Його очолив д-р Яр. Рудницький. В академічному році 1949-50 на курс української мови записалося було 22 слухачів, а в 1964-65 р. це число зросло до 56 студентів.

У шкільному році 1962-63 почалось навчання української мови в середніх школах, від 9 кляси. Тоді 300 учнів почали вивчати українську мову. Українська мова є на правах виборного предмету і має відповідні до того кредити. В шкільному році 1964-65 українську мову вивчало 402 середньошкільники у 22 середніх школах. Їх учили 23 учителі.

У Саскачевані навчання української мови в середніх і високих школах стоїть найкраще з усіх степових провінцій, і з цієї нагоди користає найбільше число молоді. Про це подбали такі передові громадяни - педагоги, як проф. К. Андрусишин, інсп. П. Воробець, брат Методій ЧБХШ, д-р Т. Павличенко, проф. Дж. Симпсон та інші. Визнання української мови як кредитованого предмету в Саскачеванському університеті в Саскатуні причинилося до того, що цієї мови пізніше стали вчити в середніх школах Саскачевану. Докладніші відомості про це подав інж. П. Воробець на першій конференції канадських слов'ян, що відбулась у Бенфі, Алта, в червні цього року.

4 вересня 1952 р. міністерство освіти Саскачевану визнало українську мову за кредитований предмет, і вже у шкільному році 1952-53 дві середні школи в Йорктоні, а саме: Академія Пресв. Серця і Колеґія ім. св. Йосифа, запровадили курс української мови. Першого року на цей курс в обох школах записалося 116 учнів та учениць.

В шкільному році 1964-65 у 18 середніх школах (кляси 9 до 12) із навчання української мови скористали 1,171 учнів. Найбільше учнів, які вивчали українську мову, було в середніх школах тих округ, де українці становлять відсотково більшість населення.

Крім цього, в Саскачеванському університеті в Саскатуні в академічному році 1964-65 на українських курсах було 159 студентів і 49 студентів у Колеґії св. Йосифа в Йорктоні, разом 208 студентів.

Подібно, як у Саскачевані, теж в Алберті, чолові одиниці та громадські організації старалися, щоб українська мова була в середніх школах. Одначе перші кроки почато з університету. Курси української мови в Албертському університеті запроваджено в академічному році 1950-51. Це були вечірні некредитовані курси, з яких користало бл. 30 слухачів.

(закінчення на 3 стор.)

1. НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СЕРЕДНІХ І ВИСОКИХ ШКОЛАХ

	Манітоба	Саскачеван	Алберта	Разом
1. Середні школи (гай скул):				
а) навчання почато	1962-63	1952-53	1959-60	
б) число учнів у 1-му р. навчання	300	116	420	836
в) число учнів 1964-65 р.	402	1,171	554	2,127
г) число вчителів 1964-65 р.	23	25	24	72
г) число середніх шкіл 1964-65 р.	22	18	20	60
2. Високі школи (університет):				
а) навчання почато	1949-50	1944-45	1959-60	
б) число студ. у 1-му р. навчання	22	76	7	105
в) число студентів 1964-65	56	208	76	340
г) число викладачів на славістичних відділах 1964-65 р.	6	7	9	22
г) учнів осередки, де викладали українську мову 1964-65 р.	Вінніпеґ	Саскатун Йорктон	Едмонтон	4

2. МОЛОДЬ СЕРЕДНЬОШКІЛЬНОГО ВІКУ (15-19 Р.) І УКРАЇНСЬКА МОВА В 1961 Р.

Провінція	Кількість осіб українського роду середньошкільного віку	З них подали українську мову як матерню	Відсоток до решти
Манітоба	8,173	5,516	67.5
Саскачеван	6,520	5,201	79.8
Алберта	7,999	5,850	73.1
Степові провінції разом	22,692	16,567	73.0

3. УКРАЇНСЬКІ УЧНІ СЕРЕДНІХ ШКІЛ 1964-65 Р.

Провінція	Кількість учнів, що вчаться української мови	Приблизна кількість української молоді середньошкільного віку	Відсоток учнів, що вчаться укр. мови
Манітоба	402	9,672	4.2
Саскачеван	1,171	7,512	15.6
Алберта	554	9,617	5.8
Степові провінції разом	2,127	26,801	7.9

CANADA